

IETS OVER

DE ETHNOLOGIE VAN EUROPA;

DOOR

D. D. LUBACH.

Wij beleven een tijd, die eenmaal als een der meest merkwaardige tijdpunten der nieuwe geschiedenis zal worden beschouwd, niet slechts om hetgeen in dien tijd is voorgevallen, maar vooral ook daarom, omdat daarin beginselen levend en zelfs gedeeltelijk geldend zijn geworden, die naar alle waarschijnlijkheid op de toekomstige lotgevallen van Europa en des mensheids in het algemeen een allergewichtigsten invloed zullen uitoefenen en aanleiding kunnen geven tot gebeurtenissen, wier aard wij uit hetgeen reeds geschiedt kunnen vermoeden, maar waarvan wij de gevolgen in hunne geheele uitgestrektheid met geene mogelijkheid kunnen berekenen. De geschiedenis wijst op meer zulke keerpunten; om niet te ver terug te gaan, wijs ik op twee daarvan: het tijdperk der renaissance en dat der eerste Fransche revolutie.

Onder die beginselen, die beginselen van onzen tijd mogen heeten, niet zoo zeer omdat hun inhoud vroeger geheel onbekend was, maar omdat men ze nu *als beginselen* heeft begonnen te formuleren en gedeeltelijk reeds daàr, waar het eigenbelang zulks raadde, in praktijk gebragt of getracht heeft te brengen, zijn er twee van het hoogste politieke en maatschappelijke belang. Het een is het beginsel der *nationaliteit*, het andere het beginsel der *volkenvereeniging*, dat onder zekere omstandigheden beginsel van aanhechting (*annexatie*) wordt. Het nationaliteits-beginsel wil, dat elke nationaliteit, of liever elk volk, dat eene eigene nationaliteit bezit, regt heeft op een onafhankelijk, zelfstandig politiek volksbestaan, en om, zoo het aan een volk van eene andere nationaliteit is onderworpen geraakt of daarmede vereenigd is

geworden, de gehoorzaamheid of de vereeniging op te zeggen en zich daarvan des noods met geweld te ontslaan. Het beginsel der volkenvereeniging wil, dat de kleinere volken zich onderling zullen vereenigen en zoo doende grootere volken vormen, of zich zullen aansluiten aan eene reeds bestaande grootere natie ten einde daarin op te gaan.

Het kan aan geen mijner lezers onbekend zijn, dat in de laatste jaren het nationaliteitsbeginsel menige malen is ingeroepen tot regtvaardiging van opstand en afval, en dat nog kort geleden een, zoo als verzekerd wordt, zich meer en meer openbarend streven der kleinere nationaliteiten om zich aan grootere aan te sluiten, onder meer is aangevoerd geworden om daarmede maatregelen goed te maken, die overigens met de gewone denkbeelden van regt en zedelijkheid tamelijk in tegenspraak schijnen. Rusten die beide beginselen op deugdelijke gronden? Zijn zij bestaanbaar voor de regtbanken van verstand en zedelijkheid? En bestaat er mogelijkheid die beide beginselen, die lijnregt met elkander in strijd schijnen, met elkander in overeenstemming te brengen of het eene door het andere aan te vullen? Zie daar vragen, wier beantwoording ongetwijfeld van hoog belang is! De regtstreeksche beantwoording er van kan, in haar geheel, geen onderwerp uitmaken voor een opstel in een tijdschrift, aan de beoefening der natuurwetenschappen gewijd. Maar tot de natuurwetenschappen behoort de *ethnologie* of wetenschap der menschenstammen en verscheidenheden; en het kon zijn, dat eene beschouwing van den ethnologischen toestand van Europa in staat was over die vragen eenig licht te verspreiden, althans om ons op den weg te brengen tot eene regte beoordeeling van het min of meer *natuurlijke* der boven aangeduide beginselen. Ik zal daarom in de volgende bladzijden een beknopt overzicht geven van de ethnologie van Europa, en daaraan 't een en ander toevoegen, waarvan de overweging in onzen tijd allezins verdient te worden aanbevolen.

I.

Het kan geen mijner lezers onbekend zijn en het wordt trouwens in de kleinste schoolboekjes over natuurlijke geschiedenis geleerd, dat men de verschillende volkstammen, die de aarde bewonen, klassificeert in

zekere algemeene hoofdgroepen, wier aantal verschilt naar mate van de zienswijze en de opvatting der ethnologen, doch waarvan op het voetspoor van BLUMENBACH doorgaans vijf worden aangenomen, te weten de *Kaukasische*, *Mongoolsche*, *Ethiopische*, *Maleische* en *Amerikaansche* hoofdgroepen ¹⁾. Over de betrekkelijke waarde van deze en van andere klassificatiën te spreken is het hier de plaats niet; ook over de kenmerken en eigenschappen van de vijf hoofdgroepen van BLUMENBACH behoeven wij niet uit te weiden, daar zij, in de hoofdtrekken althans, vrij bekend zijn. Genoeg is het te herinneren, dat alle volken van Europa tot de Kaukasische hoofdgroep behooren. Vroeger zonderde men de Laplanders en de Hongaren daarvan uit en bragt die tot de Mongoolsche hoofdgroep en nog doen sommigen zulks. Doch alles schijnt er voor te pleiten om die volken te doen houden voor naauw verwant aan de Finnen, Esthen, Lieven, Tschuden, Wogulen en Ostjaken, en om ze alzoo te brengen tot de Ugrisch-Tataarsche onderafdeeling van de Kaukasische hoofdgroep. Ook de Turken heeft men tot de Mongolen gebragt; het is evenwel betwifelaar, of de stam, waartoe zij behooren, wel tot de eigenlijke Mongolen kan gerekend worden en niet veeleer tot een stamgroep, die als 't ware den overgang tusschen de Kaukasiers en Mongolen uitmaakt.

Wat nu aanbelangt de voorname lichamelijke eigenschappen, die de Kaukasische groep van de overige vier hoofdgroepen onderscheiden, zoo zijn deze ongeveer de volgende. De vorm des schedels is steeds *ovaal*, maar op verschillende wijze. Immers men neemt lang-ovale en kort-ovale, tot het ronde naderende schedels waar, met een aantal tusschenvormen en overgangen. Met het aangezicht is het even zoo gelegen; het is in 't algemeen ovaal, maar meer of minder lang of kort ovaal. De wangbeenderen steken weinig uit; de neus, hoewel van zeer onderscheiden vorm, is altijd vooruitstekend en wèl afgescheiden van de wangstreken, d.i. niet met de wangen als 't ware ongevoelig ineenvloeiende. De spleet der oogleden is horizontaal; de lippen niet dik noch omgekruld. De bovenkaak steekt niet of zeer weinig naar voren uit, en de tanden staan nagenoeg loodregt. Bij de Kaukasiers, die Europa bewonen, is de huidkleur, gelijk men het noemt, blank, doch in zeer

¹⁾ Daar op deze benamingen zeer gegronde aanmerkingen te maken zijn, heb ik voorgesteld die hoofdgroepen te benoemen naar het werelddeel, waarin elke in elk opzigt zijne grootste ontwikkeling heeft bereikt. Men krijgt dan een Europeesche, Aziatische, Afrikaansche, Indo-Australische en Amerikaansche hoofdgroep.

verschillende tinten, en wanneer men de kleur van een Zweed of Noord-Duitscher met die van een bewoner van Zuidelijk Italië of Spanje vergelijkt, dan is deze laatste ter naauwernood blank, maar eerder bruin of geel te noemen. Ja eenige Kaukasische volken in Afrika en Azië (de Abyssiniërs en vele Hindoe's) zijn zeer bruin, ja zwart. Het haar der Kaukasiers is doorgaans lang, en 't zij regt, 't zij krullend, soms kort en krullend, nooit echter wollig; de kleur er van is zwart, bruin of blond, de beide laatste kleuren in de meest verschillende schakeringen. De baard is meestal dicht, en zoo het haar bruin of blond is, doorgaans iets lichter van tint dan het hoofdhaar. De oogen zijn blaauw of bruin, maar mede in zeer verschillende tinten; bij zwart haar treft men *in den regel* bruine, bij bruin en blond haar blaauwe oogen aan¹⁾.

De Kaukasische hoofdgroep wordt weder in verscheidene rassen verdeeld, die ieder weder in eenige familiën gesmaldeeld worden. In mijne *Bewoners van Nederland* (Haarlem 1863) heb ik zes zoodanige rassen of kleinere groepen aangenomen, t. w. 1) het *Indo-Europeesche*, 2) het *Semitische*, 3) het *Egypto-Mauretische*, 4) het *Ugrisch-Tataarsche*, 5) het *Illyro-Iberische*, 6) het *Dravidische* of *Telingaansehe*.

Voor wij nu verder gaan en een blik werpen op de volken van Europa, om na te gaan tot welk dezer rassen elk daarvan behoort, moet ik eerst eenige opmerkingen van historisch-ethnologischen aard laten voorafgaan, zonder welke het niet mogelijk is zich een denkbeeld van den tegenwoordigen toestand van Europa te vormen.

De tegenwoordige bewoners van Europa stammen af òf van zoodanige volken die in ouden of ook in betrekkelijk nieuweren tijd van elders daarheen verhuisd zijn, — òf van volkstammen, die reeds vóór die volken hier kwamen dat werelddeel bewoonden. Aan deze laatsten geeft men den naam van *oorspronkelijke bewoners*, *autochthonen*, *aborigines*. Men wil met die benamingen niet beweren, dat ook zij niet eenmaal van el-

¹⁾ Voor een aantal afdeelingen van de Kaukasische hoofdgroep is zwart, voor anderen blond haar karakteristiek. Wat het bruine haar betreft, dit kan het gevolg zijn van de kruising van zwart en blond ras, maar naar mijn oordeel is het even dikwijls of meermalen slechts een donkerder tint van blond, welke laatste kleur in tint zeer onderscheiden is, waarschijnlijk ten gevolge van verschil van klimaat, voeding, levenswijze enz. De kleur der oogen (der iris) schijnt bij de verschillende Kaukasische rassen standvastiger te zijn dan die van het haar, en men kan in den regel aannemen, dat, wanneer bruine haren met zuiver grijze of blaauwe oogen vergezeld gaan, zij als blond moeten worden beschouwd, terwijl bruine of gemengd gekleurde oogen met bruin haar wijzen op eene vermenging van zwart en blond.

ders in Europa gekomen, en dat zij dus als 't ware uit den bodem van Europa zelve ontstaan zijn, maar alleen dat ze reeds in voor-historischen tijd in Europa woonden en men van hunne eigenlijke herkomst niets weet. Die laatste oorspronkelijke, ingeborene, autochthone stammen waren weêr van elkander zeer onderscheiden. De meest bekende zijn de *Iberen*, die het Pyrencische schiereiland bewoonden, de *Gallen* of *Kelten*, die in Gallië, het tegenwoordig Frankrijk en België, te huis behoorden, en waarmede de *Britten* en de andere oorspronkelijke bewoners van Britannië en Hibernië naauw verwant waren, voorts de *Finsche* stammen, die Scandinavië (Zweden, Noorwegen en Denemarken), Noord-Duitschland en een groot deel van Rusland bewoonden, en eindelijk een aantal stammen, die men, hoe zij ook onderling mogen verschild hebben, met den algemeenen naam van *Illyrische* bestempelen kan, en die in de Donaulanden, in Grickenland en in Italië gezeteld waren. Deze en andere met hen min of meer verwante stammen bedekten geheel Europa; zij stonden — althans de meesten ten tijde van de verhuizing der Aziatische stammen, waarover wij zoo straks gaan spreken, — op zeer lagen trap van beschaving; de Finsche stammen waren waarschijnlijk voor een deel Nomaden. De steenen werktuigen en wapens, die men overal in Europa in het diluvium vindt, zijn van deze oorspronkelijke volken afkomstig. Er zijn eenige aanduidingen, dat de Iberiërs van de noordkust van Afrika afkomstig kunnen zijn geweest.

In Azië, en wel op de bergvlakten van Midden-Azië, woonde van ouds af een groep van volken, die in afstamming en taal zeer aan elkander verwant waren. Of deze volken een naam hadden, waarmede zij zich gezamenlijk benoemden, is onzeker, maar niet waarschijnlijk; men noemt ze evenwel met zulk een gemeenschappelijken naam *Arya's*, hetgeen zeggen wil *edelen*, *voortreffelijken*. Een der tot deze groep behorende volken is inderdaad reeds in de oudheid met dien naam bekend; het zijn de Ariërs of Arianen uit het land Aria, het tegenwoordige Iran, in de Zend-Avستا Ericene.

Hetzij nu overbevolking hen er toe noodzaakte, hetzij zij door uit het oosten opdringende volken van hun eigen ras, op hunne beurt opgedrongen door Mongoolsche stammen, in de engte gebragt werden, — op verschillende tijden verhuisden groote Arische stammen naar elders en trokken deels westwaarts, deels zuidwaarts, deels ook noord-westwaarts en oostwaarts, — terwijl zij, overal waar zij in Azië of Europa

kwamen, de oorspronkelijke bewoners aan zich onderwierpen of soms uitroëiden.

Zoo zetten oudtijds, tusschen 1160 en 640 v. Chr., de Arische stam der *Meden* zich nabij de Kaspische zee neder en in 625 v. Chr. viel het groote rijk der Semitische Assyriërs voor den Medischen koning CYAXARES en den opgestanen landvoogd der Babyloniërs NABOPALASSAR. Het bergvolk der *Perzen*, dat in 558 onder CYRUS de groote Perzische monarchie stichtte, was mede een Arisch en naauw met de Meden verwant volk.

In een tijd, die moeilijk te bepalen is, trok een ander Arisch volk, dat der *Pelasgen*, eerst naar Klein-Azië, en in later tijd naar het land, dat nu Griekenland genoemd wordt. Het onderwierp zich daar de oorspronkelijke inwoners, en een zijner stammen, die der *Hellenen*, gaf aan het land den naam van Hellas. Eenige Pelasgische stammen trokken naar Italië en vermengden zich daar met de inboorlingen of bragten ze onder het juk; andere, in Klein-Azië terug gebleven, komen in de geschiedenis als Phrygiërs, Lydiërs en Kariërs voor.

Op andere tijden braken weêr andere Arische stammen uit Azië op en trokken noord-westwaarts. Om van de Kelten niet te spreken, omtrent wie steeds nog eenige onzekerheid heerscht, zoo waren dit de *Germanen*, en, geruimen tijd nadat de laatste stammen van dezen Europa waren binnengetrokken, de *Slaven*.

Andere Arya's begaven zich zuid-oostwaarts, kwamen eerst in Boven-Indië en breidden zich van lieverlede verder zuidwaarts uit. Van hen stammen de *Brahmanische Hindoes* af.

Al deze volken spraken dialekten van eene en dezelfde taal, welke dialekten zich, toen ieder volk van den hoofdstam afgescheiden was en daarmee niet langer in gemeenschap stond, zelfstandig ontwikkelden tot van elkander zeer verschillende talen: het *Zend*, de verschillende *Grieksche* tongvallen, het *Latijn*, de *Germaansche* taaltakken, de *Slawische* talen, en eindelijk het *Sanskriet* met de daarvan afgeleide talen.

Wat al veranderingen deze Arische volksverhuizing in Europa te weeg bragt, en welke van die Arische stammen de lotgevallen waren, behoort tot het gebied der geschiedenis. Laat ons hier slechts nagaan, hoe Europa zich ongeveer vertoonde ten tijde van den bloei van het Romeinsche rijk.

In Griekenland en Italië vinden wij de Pelasgische stammen heer-

schende; zij hebben de oorspronkelijke inwoners geheel in zich opgenomen. In Hispanië vinden wij nog de Iberen, aan de zeekust met Pelagische (Grieksche) en Semitische (Phoenicische en Carthaagsche) elementen, en in het zoogenaamde Keltiberië met aankomelingen uit het noorden van Gallië van Keltisch-Germaanschen stam vermengd. In Gallië wonen mede nog de oorspronkelijke bewoners, doch in vele streken sterk vermengd met Kelto-Germanen (Kymren, Kimbriers), die zich lang geleden daar vaste zitplaatsen en niet zelden het oppergezag hebben weten te verwerven. Iets dergelijks heeft ook in Britannië plaats, waar de inwoners van het tegenwoordig Engeland en Schotland hier en daar met Noord-Germanen vermengd zijn geraakt, gelijk door de Germaansche elementen der Walsche en Gaelische talen bewezen wordt. In Belgisch Gallië begint men zuivere Germanen aan te treffen, en aan de overzijde van den Rijn is alles Germaansch, noordwaarts tot het noorden en oosten van Scandinavië, waar nog onafhankelijke Finsche stammen leven, en oostwaarts tot den Weichsel. Over den Weichsel wonen deels Finsche, deels Slawische stammen; in de aan den Donau grenzende landen en meer noordwaarts Illyrische, hier en daar, waar zij aan het Grieksche schiereiland palen, in meerdere of mindere mate gehelleniseerd.

Weldra doet zich in de landen van zuidwestelijk Europa de invloed der Romeinsche heerschappij krachtig gevoelen. Vooral Hispanië en Gallië ondervinden dien invloed. Wij nemen hier gedeeltelijk over wat wij daarvan elders ¹⁾ hebben gezegd. — „Die landen, Hispanië en Gallië, eenmaal voor goed aan de Romeinen onderworpen, werden door talrijke Romeinsche krijgsbenden bezet, door Romeinsche landvoogden en een heir van Romeinsche ambtenaren bestuurd, en bovendien zetteden zich daar met den tijd een aantal Romeinsche of althans Italische en dus latijnsprekende familiën neder. De troepen, die deze wingewesten aan Rome moesten leveren, keerden na volbragte langdurige krijgstogten in verre landen voor een groot deel gelatiniseerd in het vaderland terug. De latijnsche taal was er niet alleen de officiële taal, maar werd langzamerhand de gewone taal van de hogere standen der Hispaniërs en Galliërs, en wijzigde met den tijd ook de door de lagere standen gesproken wordende dialecten, vooral in de steden en overal waar zeer vele Romeinen gevestigd waren, zooals in Gallië,

¹⁾ *De bewoners van Nederland*, blz. 94.

b. v. in de *Provincia Narbonensis*, het latere Provence en Languedoc. Met de taal der Romeinen drongen ook in meerdere of mindere mate hunne zeden, gewoonten en inzigten in, — in één woord, de bewoners van Hispanië en Gallië werden *geromaniseerd*, en ofschoon dit in de eene landstreek sneller, in de andere langzamer geschiedde, in de eene vollediger, in de andere minder volledig plaats had, en in beide genoemde landen hier en daar op het platte land nog langen tijd Iberische en Gallische tongvallen gesproken werden, zoo drong die romanisering toch zóó diep door, dat geen der Germaansche stammen, die in de laatste tijden van het Westersch-Romeinsche rijk die gewesten vermeersterden, daartegen iets vermogten, maar zelve zich aan die romanisering moesten onderwerpen.”

De Germaansche Gothen vermeersteren later Hispanie, die Gothen en de mede Germaansche Borgonden gedeelten van Gallië; de Salische Franken, afkomstig uit het tegenwoordige Overijssel, een deel van Gelderland en aangrenzende landen, maar die de Bataven en de Belgische Germanen in zich opnemen, veroveren Gallië en stichten daar het Frankische rijk. De Langobarden, ook Germanen, maken zich meester van Noord-Italië, waar zij een Langobardisch (Lombardisch) rijk stichten; de Anglo-Saksen (Saksen, Anglen, Juten en Friesen) veroveren Britannië. Maar alleen in Britannië blijven de nakomelingen der Anglo-Saksische veroveraars Germanen, en hunne taal, schoon deels door het Britsch, deels door het Fransch der latere Normandische veroveraars gewijzigd, verloochent nog heden zijne Germaansche afkomst en zijn Germaanschen aard niet. Maar voor de Gothen, de Borgonden, de Franken, de Langobarden zijn de taal en de beschaving, die zij in de door hen veroverde landen aantreffen, te magtig; zij schikken zich, schoop overwinnaars; in dit opzigt naar de overwonnene geromaniseerde bevolking en worden zelve geromaniseerd.

Het germaniseren van overwonnen volken door Germaansche stammen heeft zich dan ook in de tijden, waarover wij thans spreken en later, bepaald tot Britannië en eenige Slawische stammen aan de oostelijke grenzen van Germanie, b.v. de Sorbische bewoners van Meissen, de Sileziërs, de Pommeren, de Pruissen en enkele andere kleine volkjes van Slawischen en Finschen stam. Daarentegen is de Germaansche bevolking van het oostelijk gedeelte van Duitschland en van het eigenlijke Oostenrijk vrij sterk met Slawisch bloed gemengd.

Wat de Slawen aangaat, zij hebben de talrijke Finsche en zoogenaamde Illyrische stammen, die als oorspronkelijke volken oostelijk en zuid-oostelijk Europa bewoonden, geheel geslavoniseerd, zoodat het thans van vele der daar wonende volken moeilijk is te zeggen, of zij al dan niet van echt Slawischen oorsprong zijn. Ook Griekenland, ofschoon daar nog steeds grieksch gesproken wordt, heeft hun invloed in hooge mate ondervonden en, terwijl het Slawische bloed zich in verscheidene streken in ruime mate met het Grieksche heeft vermengd, ja hier en daar de geheele bevolking eigenlijk Slawisch schijnt te zijn, heeft ook de taal, niet alleen wat de woorden, maar ook wat de grammatica aanbelangt, veel Slawische elementen moeten aannemen.

II.

Leggen wij nu de kaart van Europa voor ons en gaan wij na, hooedanig de tegenwoordige ethnologische toestand van dat werelddeel is.

Wij beginnen met *Italië*, de bakermat van het *Romanisme* of *Latinisme*, dat zich, gelijk wij zagen, in den tijd over Spanje en Gallië of Frankrijk heeft uitgebreid. De bevolking van Italië is welligt nergens geheel onvermengd; de meest in 't oog loopende en thans nog meest kenmerkende vermengingen bestaan in het noordelijkste en het zuidelijkste gedeelte. In het noorden toch, vooral in Lombardije, is de vermenging met Germaansch bloed zeer sterk en in het uiterlijk en den geestes-aanleg der bewoners duidelijk waar te nemen. In het zuiden (Napels en Sicilië) heeft eene niet onbelangrijke vermenging met Arabisch en Saraceensch bloed plaats gegrepen.

Behalve de oorspronkelijke Iberische stammen, hebben Phoeniciërs en Carthagers, Grieken en vooral Romeinen, later Gothen en Wandalen en eindelijk de Arabieren bijdragen tot de bevolking van *Spanje* en *Portugal* geleverd. Het geheel is volkomen geromaniseerd. Alleen de Basken, zoo men geloofst zuivere en onvermengde nakomelingen der oude Iberen, hebben, met hunne overoude zeden, ook eene eigene, van het Spaansch geheel verschillende taal behouden.

Aangaande de bevolking van *Frankrijk*, die vrij gemengd is en waar in eenige provinciën het Gallische, elders het Germaansche element de overhand heeft, behoeven wij na het vorige niets meer te

zeggen. Alleen herhalen wij, dat zij geheel geromaniseerd is, met uitzondering van een deel van Bretagne, waar het Gaelische Bretonsche, van den Elzas, waar het Hoogduitsch, en van Fransch Vlaanderen, waar het Nederduitsch de volkstalen zijn.

Ook in *België* zijn twee talen als volkstalen bekend. De eene is het Wallonsch, eene Romanische, d. i. van het in het dagelijksch leven gesproken latijn afkomstige taal. De andere is het Nederlandsch of Vlaamsch. De provinciën, waar het Wallonsch gesproken wordt, hebben eene vrij gemengde (Gallische en Germaansche) bevolking, die echter grootendeels geromaniseerd is; die der Vlaamsch sprekende gewesten is niet alleen in taal, maar ook in physische hoedanigheden, in zeden, begrippen en denkwijze vrij zuiver Germaansch.

De bevolking van het koninkrijk der *Nederlanden* is geheel Germaansch; in Limburg en welligt in een klein gedeelte van Noord-Brabant met eenige Wallonsche elementen. *Engelands* bevolking is, met uitzondering van Wales en Cornwallis, Germaansch. Al greep er van ouds af eene vrij sterke vermenging van Britsch met Anglo-Saksisch bloed plaats, zoo heeft over 't geheel het laatste verreweg de overhand behouden. De Normandiers, die Engeland in 1066 veroverden, waren zelve Germanen (Scandinaviers), al waren zij mede geromaniseerd geworden. In Wales en Cornwallis bestaat nog de Britsche bevolking en taal in betrekkelijke zuiverheid. Iets dergelijks heeft in *Schotland* plaats; de Laaglanders zijn over 't geheel zuivere Noord-Germanen, zuiverder welligt nog dan in Engeland; in de bergstreken (Hooglanden) en op de Hebriden daarentegen vindt men de zuivere afstammelingen der oude Gaelische inboorlingen, die echter, gelijk wij reeds vroeger aanmerkten, van onheugelijke tijden af reeds met Noord-Germanen in zekere mate waren gemengd geraakt. De Sjetlandsche eilanden daarentegen hebben eene Scandinavische (Noordsche) bevolking. In *Ierland* is het meerendeel der bevolking Oud-Hibernisch; het Saksische (Engelsche) element heeft het niet kunnen doordringen.

Zwitserland is gedeeltelijk Romanisch, gedeeltelijk Germaansch. De Romanische kantons zijn echter nog verschillend. In het westen de zoogenaamde Fransche (*la Suisse Romande*), in het zuiden de Italiaansche kantons, terwijl in de Rhaetische Alpen (Graauwbunderland) nog de zich noemende Romanen of Chur-Wälschen wonen, die eene gedeeltelijk van het latijn afkomstige, eigenaardige taal spreken.

Om hier de lijst van de Romanische volken te sluiten, maak ik nog gewag van de *Roemanje* of Wallachen, die Wallachije en Moldavie bewonen. Echter moet gezegd worden, dat bij dezen, evenals bij de Rhaetische Romanen, de romanisering slechts bestaat in de taal, geenszins in het volkskarakter en de zeden.

Wij zagen dat, om van den Elsas en Fransch Vlaanderen in Frankrijk niet te gewagen, België en Zwitserland gedeeltelijk, Groot-Britannië grootendeels, Nederland geheel *Germaansch* zijn.

Voor wij nu de verdere Germaansche volken gaan opnoemen, moeten wij over de beteekenis van Germaansch en Duitsch een enkel woord zeggen. Germaansch is niet gelijkkluidend met Duitsch. De Scandinaviërs (Zweden, Noorwegers en Denen) zijn Germanen, maar geene Duitschers. Ook zijn van ouds de stammen, waarvan de Anglo-Saksen hun oorsprong hebben ontleend, (Juten, Anglen, Oud-Saksen en Friesen) nooit Duitschers genoemd geworden, evenmin als de Engelschen. Wel is waar zijn, terwijl de Juten gedaniseerd zijn geworden, de Anglen en Oud-Saksen, met andere woorden de hedendaagsche Sleeswijkers, Holsteiners, Oldenburgers en Oost-Friesen langzamerhand verduitscht, maar nog in 1430 vernieuwden te Aurich de Oost-Friesen met de overige Friesen het verbond van den Upstalsboom tot bescherming *tegen de Duitsche vorsten*, gelijk zij uitdrukkelijk worden genoemd, en nog in de vorige eeuw wierpen de aan hunne nationaliteit nog gehechte Oost-Friesen, evenals hunne westelijke stambroeders heden ten dage nog doen, den naam van Duitschers, 't zij Hoog- 't zij Nederduitschers, ver van zich af.

Wat nu *Scandinavië* aangaat, zoo zijn, gelijk wij zeiden, de Denen, Noren en Zweden allen Germanen en naauw aan elkander verwant. Echter zijn de Denen en Noren dit onderling meer, dan met de Zweden; de Deensche en Noorsche talen hebben dan ook groote overeenkomst met elkander, terwijl het Zweedsch meer afwijkt. Al die talen vinden haren wortel deels in het Oud-Noorsch, dat nog op IJsland gesproken wordt, deels ook, wat het Zweedsch aanbelangt, in het Gothisch of in eene daarmede verwante Noord-Germaansche taal. De Denen, dit moeten wij nog opmerken, vinden wij in de oudste tijden alleen op de oostelijke eilanden; het vasteland en de westelijke eilanden waren door Juten, Anglen en Saksen bewoond, waarvan echter de eersten gedaniseerd werden.

Wij komen nu tot *Duitschland*, en, oppervlakkig beschouwd, zou men meenen, dat daarover weinig anders te zeggen viel, dan dat het door Germanen en wel door Duitschers bewoond wordt. Wanneer men ook wilde afgaan op wat de voorvechters der Duitsche eenheid verkondigen, en wat het in aller monden bestorvene volkslied van AENDT zegt, dan zou men gelooven, dat de bevolking van Duitschland al vrij homogeen moet zijn, en dat b.v. hij, die een inboorling is van

das Oesterreich
An Ehren und an Siegen reich,

even goed het land

wo der Sand der Dünen weht

als zijn vaderland zou kunnen beschouwen als het aartshertogdom waar hij en zijne voorouders woonden, — en dat omgekeerd de Noord-Duitscher in *Schwabenland* en *Baierland* zijne *Heimath* terugvindt. Intusschen is het er verre van af dat dit het geval zoude zijn. De Duitschers zijn bij lange na geene homogeen natie; zij bestaan uit een aantal volken, onderling, als Germanen, met elkander na verwant, maar overigens zeer van elkander onderscheiden. De algemeene naam van Duitschers komt zelfs betrekkelijk laat in de geschiedenis voor; 't eerst schijnt hij aan de taal gegeven te zijn om de land- en volkstaal (*lingua vernacula, vulgaris*) te onderscheiden van het latijn of fransch, en men ziet dien naam als zoodanig voor het eerst verschijnen in oorkonden der 9de eeuw, terwijl *Duitsch* eerst later dient om de gezamenlijke volken aan te duiden, die tongvallen van die taal spreken. Vóór dien tijd kende men Saksen, Thuringers, Schwaben, Baiern, Franken, — maar een algemeene naam om die allen gezamenlijk mede aan te duiden had men niet.

Ook de naam van Germanen — daargelaten nog zijne meer ruime beteekenis, — is in oude tijden bij de Germanen zelve nooit gebruikelijk, noch zelfs bekend geweest, behalve bij de geleerden, die hem bezigden op gezag der Grieksche en Romeinsche schrijvers, en moeite deden om te weten te komen van waar de Grieken en Romeinen dien naam toch wel gehaald hadden en wat hij eigenlijk beteekende.

Wat nu de verschillende Duitsche volken aangaat, zoo moeten wij, indien wij ons daarvan eene algemeene voorstelling willen maken, de politieke indeelingen van Duitschland geheel ter zijde laten. De loop

der gebeurtenissen, vredesverdragen en de hooge wijsheid der diplomaten hebben in Duitschland het ongelijksoortige zoo met elkander vereenigd, het bij elkander behoorende zoo van elkander gescheiden, en alles zoo wonderlijk dooreen gehaspeld, dat *Des Deutschen Vaterland* van ARNDT in zoo ver werkelijk een gezonden zin krijgt, dat bijna geen Duitscher zijn officieel vaderland in zijn geheel als zoodanig erkennen kan. De andere verdeelingen van Duitschland, b.v. die uit de 12de eeuw, — ofschoon zij ook wel niet geheel onberispelijk zullen wezen, zijn natuurlijker dan die door de zich om natuur en den aard der zaken niet bekommerende politick geschapen zijn, en naderen zonder twijfel meer tot hetgeen in ethnologischen zin waar is. Wij zullen die verdeelingen niet opsommen, maar, 't geen tot ons tegenwoordig oogmerk voldoende is, alleen aanmerken, dat al de verschillende Deutsche volken, — Zwaben, Beijeren, Franken, Saksen, Hessen, Brandenburgers, Oostenrijkers enz. enz. in volkskarakter, aanleg, enz. van elkander verschillen, even als zij ook, vooral de meest van elkander verwijderde, in hun uiterlijk onderscheiden zijn, terwijl, ofschoon de beschaafde schrijf- en omgangstaal alom de vooral door LUTHER's bijbelvertaling op den troon verhevene zoogenaamde Hoogduitsche taal is, de oorspronkelijke, vooral door de landlieden nog steeds onder elkander gesprokene volkstalen, zeer van elkander verschillen, zoodat de eene Duitscher de eigenlijke moedertaal des anderen soms moeilijk of geheel niet verstaat.

Aangaande Pruissen merk ik nog aan, dat, behalve dat Pommeren en Silozië, even als een deel van het koninkrijk Saksen, grootendeels door gegermaniscerde Slawen bewoond wordt, ook het eigenlijke Pruissen, de provinciën Oost- en West-Pruissen, oorspronkelijk niet Germaansch maar Slawisch is, terwijl Posen eigenlijk een deel van het Slawische Polen is. Het Oostenrijksche keizerrijk bestaat uit de meest ongelijksoortige bestanddeelen. De hoofd-nationaliteiten zijn daar voornamelijk drie: de Germaansche, Slawische en Hongaarsche of Magyaarsche. Germanen behooren te huis in het eigenlijk Oostenrijk, in Tirol en een gedeelte van Stiermarken. Het overige van Stiermarken, voorts Illyrië, Croatië, Istrië, Slavonië enz., vervolgens Boheme en Moravië en eindelijk Gallicië wordt door Slawen van verschillenden stam van ouds tot nu toe bewoond. Hongarije en Zevenbergen, ofschoon de lagere standen ook daar veelal van Slawischen oorsprong zijn, behooren aan de *Magyaren*, een en van de Germanen en van de Slawen geheel onderscheiden, maar

nader aan de Finnen verwant volk, dat zich in het laatst der 9e eeuw in die landen, het vroegere Pannonië, vestigde en in de tweede helft der 11de eeuw het christendom aannam.

Wij moeten nu meer opzettelijk van de *Slawen* spreken. Het aantal volken en volkjes, die tot de Slawische familie van den Arischen stam behooren, en alle in verschillende opzigten, ook in taal, van elkander onderscheiden zijn, is zeer groot. Echter is het, daar het ons hier slechts om een algemeen overzicht te doen is, niet noodig ons te begeven in eene opsomming dier verschillende stammen. Er bestaat slechts één geheel onafhankelijk Slawisch rijk; het is Rusland, dat echter alweder alles behalve uit gelijksoortige bestanddeelen bestaat, want behalve dat de Slawische volken, die den scepter van den Czaar gehoorzamen, verschillende zijn, zoo zijn zeer vele der aan Rusland onderworpenen volken geen Slawen, maar Finnen, Tataren enz.; een groot deel der bevolking van Aziatisch Rusland behoort zelfs niet eens tot de Kaukasische, maar tot de Mongoolsche hoofdgroep. Onder de merkwaardigste Slawische stammen behooren de gedeeltelijk aan Rusland, gedeeltelijk aan Pruissen, gedeeltelijk aan Oostenrijk onderworpenen Lechen of Polen, voorts de Czechen in Boheme, van welke de Moraven of Hannaken in Moravië en Silezië en de Slowaken in de streek der Karpathen slechts takken zijn. De overige, deels, zooals wij reeds zagen, tot Oostenrijk, deels aan Turkije behoorende of althans het oppergezag des Sultans erkennende Slawische stammen, die meerendeels weer in kleinere onderdeelen verdeeld zijn, laten wij ongenoemd, slechts herinnerende aan hetgeen ik vroeger aanmerkte, dat bepaaldelijk onder deze stammen een aantal worden gevonden, die geene eigenlijke Slawen van afkomst, maar alleen in taal zijn, en afstammen van de oorspronkelijke, door de Slawen overheerschte bewoners des lands.

Over Grickenland hebben wij zoo even het noodigste gezegd. Wat de *Turken* of Osmanen aangaat, deze hebben zich nog later dan de Magyaren in Europa gevestigd. Na zich in de 13de eeuw van Klein-Azië te hebben meester gemaakt, hebben zij in de 15de het Ottomani-sche rijk in Europa gesticht. Zij zijn afkomstig uit Turkestan en Bucharije, en maken met de Tataren van Europeesch Rusland, de Turkomanen of Truchmenen, de Uzbeken en de onder Chinesche heerschappij staande Uigoeren eene volkenfamilie uit, die velen tot de Mongoolsche hoofdgroep brengen, doch anderen tot eene onderafdeeling maken

van het Ugrisch-Tataarsche ras van de Kaukasische hoofdgroep, — welk ras echter zonder twijfel een overgang tot de Mongolen uitmaakt. — De bevolking der in Europa aan de Turken onderworpenen landen bestaat hoofdzakelijk uit Grieken, Slawen en gedeeltelijk onvermengde afstammelingen der oudste bewoners, onder welke de Albanezen of Skiptetar in de eerste plaats verdienen te worden genoemd.

Europa wordt dus bewoond door

- 1) Romanische volken, stammen van verschillenden oorsprong, die de Pelasgo-Romeinsche taal en cultuur hebben aangenomen;
- 2) Germaansche volken, waaronder geermaniseerde stammen van anderen, niet-germaanschen oorsprong;
- 3) Slawische volken, waarvan mede eenige niet van Slawischen oorsprong, maar geslavoniseerd zijn;
- 4) Eenige min of meer zuivere, en wat althans de taal betreft, niet-geermaniseerde, geslavoniseerde, noch geromaniseerde overblijfselen van volkstammen, wier nationaliteit overigens in het germanisme, slavonisme of romanisme is ten onder gegaan;
- 5) Finsche stammen, waarvan de Magyaarsche de meest zelfstandige is.
- 6) Turken.

Wanneer men aan de Grieken onder de genoemde stammen eene plaats aanwijzen wil, dan zouden zij ongetwijfeld tot de Romanische gebragt moeten worden.

Laat ons thans aan deze ethnologische schets van Europa eenige algemeene beschouwingen toevoegen.

(Slot in het volgend nummer.)
